

ЯЗЫКОЗНАНИЕ

UDC 811.113.6+811.113.5+81'32

Paulina Horbowicz, Dominika Skrzypek
Adam Mickiewicz University in Poznan, Poland

OVERSATT LITTERATUR SOM MATERIALE I SPRÅKFORSKNING. HVA KAN ET PARALLELT SKANDINAVISK-POLSK SPRÅKKORPUS BIDRA TIL?

I denne teksten vil vi drøfte utformingen av og formålet med et parallelt skandinavisk-polsk språkkorpus. Først diskuterer vi hvordan ulike fagfelt har benyttet seg av oversatt materiale, og hvilke slutninger man kan trekke i den type studier. Deretter kartlegger vi hvilke emner som hittil har blitt utforsket på basis av oversatt litteratur i den polsk-svenske og polsk-norske fagkretsen, og gir noen eksempler på utførte studier. Her baserer vi først og fremst på master- og bacheloravhandlinger skrevet ved Universitetet i Poznań i årene 2010 til 2016. Vi analyserer hvilket materiale som ble brukt i disse, og noterer ulike asymmetrier som kan observeres i de utførte undersøkelsene. Kausstudiene som blir omtalt i teksten representerer tre ulike typer undersøkelser som fokuserer henholdsvis på kontrastiv lingvistik (konjunksjonene i svesk og polsk), kildepråkets semantikk (norske diskurspartikler) og translatologi (Czesław Miłosz' prosa). Materialet til de omtalte kausstudiene ble samlet manuelt, noe som bidro til at resultatene er mer beskjedne enn de kunne ha vært, hadde studentene hatt tilgang til et elektronisk søkbart korpus. Til slutt diskuterer vi utformingen av et parallelt skandinavisk-polsk korpus (valg av tekster, størrelse) og argumenterer for at både lingvister, forskere innenfor translatologi og selv oversettere kan dra stor nytte av et sånt korpus.

Nøkkelord: parallelle språkkorpus, kontrastive studier, oversettelse, norsk, svensk, polsk.

Paulina Horbowicz, Dominika Skrzypek
Adam Mickiewicz University in Poznan, Poland

LITERARY TRANSLATIONS AS MATERIAL IN LINGUISTIC STUDIES.
THE AIM OF A PARALLEL SCANDINAVIAN-POLISH TEXT CORPUS

In this paper, we discuss the possible composition, functions and aims of a parallel Scandinavian-Polish and Polish-Scandinavian text corpus. We begin by showing how different fields such as translation studies and contrastive grammar have used translations as study material to gather and interpret data, and what one can learn from those studies. Afterwards, we focus on the linguistic topics that so far have been studied based on literary translations in the language pairs Polish-Swedish and Polish-Norwegian. Our main resource here are bachelor and master theses written at Adam Mickiewicz University in Poznan between 2010 and 2016. We discuss both the composition of the corpora used, noting the asymmetries in the genres and source languages (narrative vs. documentary prose; Swedish texts in Polish translations and Polish texts in Norwegian translations) and examples of the use of corpora. The case studies chosen here include one oriented towards strictly grammatical phenomena (conjunctions in Swedish and their Polish counterparts), one oriented towards the semantics of the source language (discourse particles in Norwegian) and one focusing on stylistics of a given author (typical features of Czesław Miłosz' prose). All case studies have been prepared by manual search of accessible texts, rendering them more modest than they could otherwise have been, had the students had access to digital corpora. In the final part of the paper, we analyse the important features of a parallel Scandinavian-Polish text corpus, including choice of texts, minimal size of the corpus and types of functions necessary. We argue that such a corpus would prove valuable for linguists, translation researchers and interpreters.

Keywords: parallel language corpora, contrastive studies, literary translation, Norwegian, Swedish, Polish.

1. HVA KAN MAN LÆRE AV Å UNDERSØKE LITTERÆRE OVERSETTELSER?

Å velge en oversatt litterær tekst som materiale i språkforskning har lenge vært brukt i lingvistikken. Det mest naturlige feltet der oversatte tekster blir undersøkt er kontrastiv grammatikk, i og med at både oversetning og kontrastive språkstudier bygger på ekvivalens, dvs. muligheter til å uttrykke semantisk identiske betydninger [Maciejewski, 1983, s. 85; Johansson, 2008, p. 12]. Dyvik understreker at oversettere i praksis realiserer det som kontrastive lingvister beskriver fra et teoretisk synspunkt:

Translations come about when translators, usually with no theoretical concern in mind, evaluate the interpretational possibilities of linguistic expressions in specific contexts, within texts with specific purposes, and then

try to recreate the same interpretational possibilities in a target text serving a comparable purpose in another language. [Dyvik, 2005, p. 27]

Samtidig kan det å undersøke oversatte tekster også bidra til en bedre beskrivelse av både kildepråkets og målpråkets semantiske felt. Dyvik (2005) omtaler metoden av semantiske speil (*The Semantic Mirror method*), der man gjennom et ordjustert korpus undersøker oversettelser av leksemer, og dermed får tilgang til forbindelser mellom ordforrådet i to språk. Gjennom sammenlikningen med målpråkets semantikk kan man få bedre innsikt i hva det semantiske feltet av et konkret leksem i kildepråket består av. Aijmer (2013) peker dessuten på at det å undersøke oversettelser er spesielt verdifullt for multifunksjonelle ord:

Translations are particularly interesting when lexical elements are multifunctional since the translator has to interpret the meaning of the lexical item in its context. The translations can thus be seen as a complement to the linguist's analysis of the meaning of lexical items based on features such as position, collocation and the linguistic and non-linguistic context. [Aijmer, 2013, 92]

Aijmer understreker også at det er viktig å analysere hva som ikke blir oversatt. For eksempel kan null-uttrykket (*zero-expression*) i målpråket være bevis på det gitte ordet har en svakt betydningsinnhold i kildepråket og utfører hovedsakelig en pragmatisk funksjon [Aijmer, 2013]. Bortsett fra det kan oversettelsesstudier belyse konkrete strategier i å oversette trekk som kan betraktes som typiske for en gitt forfatter. Den type studier ligger i spenningsfeltet mellom språkvitenskapen og litteraturvitenskapen, men er ikke desto mindre viktige, særlig når man oversetter litterær kanon.

I denne teksten vil vi vise til tre typer undersøkelser som baserer på oversatte litterære tekster i språkparene polsk-svensk og polsk-norsk, som fokuserer på kontrastive språkbetraktninger, semantikken til kildepråket og stilistikken til konkrete forfattere. Målet er å redegjøre for hvilke muligheter det å benytte seg av oversatt litteratur gir for språkforskere, oversettelsesforskere og oversettere.

Av de omtalte språkparene virker svensk-polsk som noe mer beskrevet. Dessuten finnes det to korpuser som inneholder de to språkene: *Europarl*, tilgjengelig fra hjemmesiden til Uppsala Universitet¹, og

¹ opus.lingfil.uu.se

Språkbankens Parallel korpus². Begge disse korpusene har noen ulemper som gjør større språkstudier vanskelige. *Europarl* bygger på taler og diskusjoner fra EU-parlamentet, noe som gjør at materialet nødvendigvis kvalifiserer seg som kun talespråk eller kun skriftspråk. Dessuten er det ikke mulig å bestemme originalutsagnets språk — det kan like godt være et tredje språk oversatt til både svensk og polsk. Språkbankens Parallel korpus er derimot begrenset til hovedsakelig barn- og ungdomslitteratur, og inneholder kun svenske tekster oversatt til polsk (for eksempel Astrid Lindgrens romaner), eller tekster på et tredje språk oversatt til både svensk og polsk (for eksempel *Ole Brumm*). Det finnes ingen norsk-polsk parallell korpus. Derfor ser vi dette som begrunnet å diskutere utformingen av et parallell korpus som bygger på originaltekster fra hvert språk: polsk, norsk og svensk oversatt til de øvrige språkene. Til slutt i denne teksten vil vi drøfte hvordan et slikt korpus skulle bygges opp og foreslå hvilken litteratur som optimalt burde inkluderes i det.

2. HVA HAR MAN HITTIL FORSKET PÅ, OG PÅ BASIS AV HVILKET MATERIALE?

Forholdet mellom skandinavisk litteratur oversatt til polsk og polsk litteratur oversatt til skandinaviske språk (svensk, norsk og dansk³) er asymmetrisk. Hvert år oversettes det til polsk flere skandinaviske titler, mens antallet bøker oversatt fra polsk til skandinaviske språk er mye mindre. På Unescos *Index Translationum* [Unesco.org., 2017]⁴ kan man finne data om antallet oversettelser mellom ulike språk, og for de omtalte språkparene er de vist i tabell 1.

Det skjeve forholdet mellom oversettelser i aksene polsk-skandinaviske språk gjør at utvalgsmulighetene når man vil basere på oversatt litteratur i sine språkundørsøkelser er temmelig begrenset. Dessuten kan man regne med at en del litteratur, særlig eldre, oversettes via et tredje språk. Dette er tilfellet med bl.a. Sigrid Undsets verk som er oversatt via tysk, mens til og med samtidsforfatteren Karin Fossum er blitt oversatt via engelsk. Det samme gjelder til en viss grad tekster oversatt fra

² spraakbanken.gu.se

³ Vi oppgir data for dansk også, selv om vi ikke kommer til å omtale dansk i noen større grad i teksten. Likevel vil vi vise at dansk også kan inkluderes i oversettelseskorpuset hvis utforming vi diskuterer her.

⁴ Takk til Paulina Rosińska for ideen av å bruke data fra Unesco.

Tabell 1. Antall oversettelser mellom de omtalte språkene, i årene 1967–2017 [Unesco. org., 2017]

Oversatt fra / Oversatt til	svensk	norsk	dansk	polsk
svensk	—	2966	3490	199
norsk	4674	—	1762	77
dansk	7574	2948	—	85
polsk	982	426	302	—

polsk; man kan nevne Stanislaw Lems *Kongres futurologiczny*, som er blitt oversatt til svensk via tysk.

Tilgjengeligheten er ett av kriteriene som studentene bruker når de skal velge materiale til sin analyse. Av tabell 2 framgår det at i språkparet polsk-svensk går man helst ut fra svenske originaltekster, først og fremst kriminallitteratur, og leter etter motparter i den polske teksten. Til tross for at det først og fremst er norsk kriminallitteratur som oversettes til polsk, har den type litteratur hittil ikke blitt brukt i norsk-polske språkstudier. Til gjengjeld ser man at en god del av forskningen er blitt utført på Ryszard Kapuscinskis verk, altså reportasje heller enn skjønnlitteratur.

Tabell 2. Analyserte oversettelser

kildespråk	målspråk	forfatter	originaltittel	oversatt tittel
polsk	svensk	Antoni Libera	<i>Madame</i>	<i>Madame</i>
		Stanisław Lem	<i>Kongres futurologiczny</i>	<i>Den stora framtidskongressen (översatt från tyska)</i>
		Majgull Axelsson	<i>Aprilhäxan</i>	<i>Kwietniowa czarownica</i>
polsk	norsk	Ryszard Kapuściński	<i>Heban</i>	<i>Ibenholt</i>
		Ryszard Kapuściński	<i>Imperium</i>	<i>Imperiet</i>
		Paweł Huelle	<i>Weiser Dawidek</i>	<i>Hvem var David Weiser</i>

end of the table 2.

kildespråk	målspråk	forfatter	originaltittel	oversatt tittel
svensk	polsk	Torbjörn Flygt	<i>Underdog</i>	<i>Underdog</i>
		Tove Jansson	Muminböcker	Seria Muminki
		Jonas Gardell	<i>Torka aldrig tårar utan handskar</i>	<i>Nigdy nie ocieraj łez bez rękawiczek</i>
		Jonas Gardell	<i>En komikers uppväxt</i>	<i>Dojrzewanie błazna</i>
		Jens Lapidus	<i>Snabba cash</i>	<i>Szybki szmal</i>
		Henning Mankell	Wallander-serien	Seria o komisarzu Wallanderze
		Stieg Larsson	<i>Män som hatar kvinnor</i>	<i>Mężczyźni, którzy nienawidzą kobiet</i>
norsk	polsk	Thorbjørn Egner	<i>Folk og røvere i Kardemomme by</i>	<i>Rozbójnicy z Kardamonu</i>
		Erlend Loe	<i>Doppler</i>	<i>Doppler</i>
		Jostein Gaarder	<i>I et speil, i en gåte</i>	<i>W zwierciadle, niejasno</i>

Tabell 3. Analyserte grammatiske fenomen

Tema			norsk	svensk
Verbale kategorier	tempus	futurum		+
		perfektum		+
		preteritum perfektum	+	
	aspekt			+
	diates	passiv		+
	upersonlige konstruksjoner		+	
	modus	modale adverbialer	+	
Nominale kategorier	referanse	bestämndhet i polskan		+
		indefinit form i samspill med informasjonsstruktur		+
Syntaks	konjunksjoner	<i>och</i> vs pol. <i>i/a</i>		+
		<i>eftersom</i> vs. pol. <i>skoro</i>		+
	setningsekvivalenter		+	
Pragmatikk	diskurspartikler		+	
	banneord			+
Ordforråd	diminutiver		+	

Når det gjelder valg av språklig fenomen man fokuserer på i sin undersøkelse, er det forskjellige metoder. En selvlaget studentkorpus bør helst fokusere på et fenomen som er tilstrekkelig frekvent til å kunne gi pålitelige resultater, som for eksempel den svenske konjunksjonen *och* omtalt i punkt 3.1. Samtidig blir valget ofte styrt av trekk som man anser som typiske for en gitt forfatter eller verk, noe vi gir eksempler på i punkt 3.3. Tabell 3 oppsummerer hvilke språkemer som er blitt tatt opp av polske studenter, og nedenfor gir vi noen mer detaljerte eksempler på ulike studier basert på oversettelser.

3. OVERSETTELSESSTUDIENE ULIKE FORMÅL

3.1. Kontrastive studier

Som eksempelstudie på dette feltet har vi valgt Kowalczyk [Kowalczyk, 2017] som undersøker hvordan den svenske konjunksjonen *och* oversettes til polsk i tre svenske kriminalbøker: Henning Mankells *Brandvägg*, Stieg Larssons *Män som hatar kvinnor* og Jens Lapidus' *Snabba cash*. Deres polske oversettelser er henholdsvis *Zapora* (oversatt av Irena Kowadło-Przedmojska), *Mężczyźni, którzy nienawidzą kobiet* (oversatt av Beata Walczak-Larsson) og *Szybki cash* (oversatt av Mariusz Kalinowski). Kowalczyk velger omtrent 100 første belegg fra hver tekst og undersøker deres motparter i polsk.

Dette arbeidet fokuserer på et element i språket som forekommer veldig hyppig og som tilsynelatende ikke byr på noen problemer for oversetteren, i og med at det er den mest basiske konjunksjon, omtalt i Svenska Akademiens Grammatik (SAG, 1999) som sideordnende additiv konjunksjon. Samtidig skriver Bodegård [Bodegård, 2000, s. 3] om denne konjunksjonens ”dominans över svenskan”, og tilføyer at denne dominansen blir særlig merkbart når man oversetter fra svensk til andre språk. I mange målpråk er det nemlig mer naturlig å variere uttrykksmåten og bruke visse subjunksjoner, partisipper eller gerundium i stedet for *och*.

I polsk kan *och* motsvares i to forskjellige sideordnende konjunksjoner: den additive *i* og den dissimilative *a*. De kan i noen kontekster byttes ut fritt, mens i andre blir en av dem foretrukket. For eksempel velger man helst *a* når det er to forskjellige subjekter i setningene som sideordnes. Dessuten kan *och* erstattes med en rekke andre uttrykk. Tabell 4 viser motpartene til *och* i den polske teksten med antallet deres forekomster og deres relative frekvens.

Tabell 4. Polske motparter av konjunksjonen *och*

Motpart til <i>och</i>		Tall	Prosent
additivt <i>i</i>		224	63,5
dissimilativt <i>a</i>		19	5
andre		111	31,5
	utelatelse av <i>och</i>	73	
	partisippformer	16	
	subjunksjoner	11	
	andre sideordnende konjunksjoner	6	
	konstruksjoner med instrumentalis	5	
SUM		354	100

Kowalczyk kommer med en rekke interessante eksempler på polske oversettelser av *och*, bl.a. som konjunksjonen *z* (med) eller som konklusiv konjunksjon.

(1) De hade under det lågmälda samtalet nått fram till vapenhuset där **Anette och Jens** väntade.

Znaleźli się przy wyjściu, gdzie czekała na nich **Aneta z Jensem**.

[ordrett: Anette med Jens]

(2) Han **var** snyggt klädd **och** jag kände knappt igen honom.

Dość elegancko ubrany, **tak że** go ledwie poznałem.

[ordrett: Han var snyggt klädd så jag kände knappt igen honom.]

Kowalczyk viser også hvordan oversetteren skriver om de hyppige sideordningene av fraser (ikke setninger), der to nominale ledd med lik betydning grupperes for å forsterke effekten. I så fall velger de polske oversetterne å omformulere det ene substantivet til et adjektiv, og på denne måten la være å bruke konjunksjonen.

(3) Han hyste en **dyp och intensiv motvilja** mot begravningar.

Żył **głęboką niechęć** do pogrzebów.

[ordrett: dyp motvilje]

Når derimot to verbale ledd i finitt form blir sideordnet, erstattes det ene verbet med et partisipp.

(4) Hon **jagade** sin egen långa skugga framåt **och tänkte** att snart skulle den inte synas mer.

Goniła za swym własnym długim cieniem, **myśląc** o tym, że on niedługo całkiem zniknie.

[ordrett: Hun jaget sin egen lange skygge tenkende at...]

Kowalczyks studie er et godt eksempel på hvilken innsikt det å studere oversatte tekster kan bidra med for feltet kontrastiv lingvistikk. Samtidig ville denne studien vært mer pålitelig dersom det fantes et tospråklig korpus som ville gjøre datainnsamlignen raskere og datakorpuset større.

3.2. Kildespråkets semantikk

Man kan også studere oversatte tekster når man vil belyse noen trekk ved kildespråket. En studie som nettopp hadde dette som formål er Cieślawska (2016) som undersøker måtene de norske pragmatiske partiklene *jo*, *da* *nok vel* og *visst* oversettes til polsk. Materialet til denne undersøkelsen kom fra dialogene hentet fra barneboken *Folk og røvere i Kardemomme by* av Thorbjørn Egner. Den ble oversatt til polsk av Beata Hłasko som *Rozbójnicy z Kardamonu*. Valg av dette materialet var delvis styrt av oppgavens begrensninger (en bacheloroppgave har som regel kun 30 sider), men også av det faktum av partiklene anses som typiske for talespråket. Dermed kan det å studere litterære dialoger gi tilgang til trekk som ellers er vanskelige å undersøke i kontrastiv perspektiv.

I dialogene i originalteksten ble det brukt 79 partikler. 12 av disse forekom i dialoger som ble i sin helhet utelatt i oversettelsen. Dermed ble motparter til 67 partikler analysert, og kun 25 av disse (37%) ble gjengitt i oversettelsen, enten som tilsvarende modale uttrykk (partikler, adverb) eller ved hjelp av grammatisk modus på verb. I visse tilfeller kunne man også observere en kombinasjon av disse to. Nedenfor oppgir vi noen eksempler, samt en tabell som samler tallene fra undersøkelsen.

- (5) Vi skal **jo** ha en fest på torvet og i byparken.
Urządzamy występy na starej scenie w parku. [partikkelen utelatt]
- (6) Ja, men hva skal vi gjøre **da**?
No to jak zrobimy? [partikkelen gjengitt ved hjelp av en partikkel]
- (7) Vi kan **vel** ikke ha med oss en kamel når vi er ute og røver **vel**!

Przecież nie moglibyśmy zabierać słonია na wyprawę. [partikkelen gjengitt ved hjelp av et adverb og grammatisk modus]⁵.

⁵ Et ellers interessant spørsmål som ligger utenfor tekstens spektrum er hvorfor den polske oversetteren konsekvent gjengir *kamel som stoń* (*elefant*).

Tabell 5. Partiklene i polsk oversettelse av *Folk og røvere i Kardemomme by*

Partikkel	Antall forekomster i originalteksten	Antall forekomster i dialoger utelatt i oversettelsen	Analyserte forekomster	Antall partikler gjengitt i oversettelsen
jo	12	1	11	1
da	33	7	26	12
nok	10	0	10	3
vel	19	2	17	7
visst	5	2	3	2
SUM	79	12	67	25

Av tabellen framgår det at de oftest oversatte partiklene er *visst* og *vel*, mens *jo* er et klart eksempel på en utelatt partikkel. Dette kan tyde på at *jo* har et svakt semantisk innhold og tjener først og fremst diskursive funksjoner som kan være både vanskelige å begripe for forfatteren og ikke minst vanskelige å gjengi i målspråket (jfr. [Aijmer, 2013]). Samme tall ser vi også i undersøkelser av svensk *ju*: [Aijmer, 1996, p.417] har funnet ut at kun 20 % av forekomster av denne partikkelen oversettes til engelsk ved hjelp av modale uttrykk.

Cieślowskas undersøkelse er kun et pekepinn i hvordan det å studere oversettelser kan bidra til beskrivelser av kildepråkets semantikk. Igjen må det pekes på datamaterialets begrensninger som lett kan elimineres dersom man har tilgang til et korpus av oversatte tekster.

3.3. Stilistiske studier av konkrete forfattere

I denne delen refererer vi til Horbowicz og Skrzypek [Horbowicz, Skrzypek, 2011] som analyserer typiske trekk ved Czesław Miłosz' forfatterstil i oversettelse til svensk og norsk. Siden denne teksten stort sett er utilgjengelig utenfor Polen, ser vi det som begrunnet å gjengi noen av hovedfunnene.

Issadalen er en poetisk og delvis mytologisert skildring av forfatterens oppvekst i før-krigens Litauen. Det har blitt påpekt at hovedfortelleren bytter mellom å være representant for enkelt opplevelse til en ung gutt og for hele samfunnets synspunkt [Bolecki, 1998, s. 226]. Som resultat ligner teksten på en film, der verden presenteres som en scene [Rybka, 2000, s. 198]. Rent språklig oppnås dette ved hjelp av syntaktis-

ke midler, ved å bruke setningsekvivalenter eller setninger i presens der resten av fortellingen skjer i fortid. Setningsekvivalentene begynner ofte avsnitt og kan da forstås som en slags fortolkningsramme for hele det kommende avsnittet. Som vi ser i eksempelet under, velger den norske og den svenske oversetteren en annen strategi for å gjengi originalens mening. Den norske oversetteren er i større grad tro til originalteksten er den svenske.

(8) **Maniery**: szurgał nogami kłaniając się gościom...

[ordrett: Manerer: han skrapte med føttene bukkende for gjestene...]

Sv: **Vad gott sätt beträffar**, skrapada han med fötterna när han bugade sig för främmande..

No: **Manerer**: han skrapte med føttene når han bukket for gjestene...

Det som ofte tilføyes i oversettelsen av setningsekvivalenter er verbet *å være*, som med vilje ble utelatt av forfatteren, av den grunn at han oppfattet dette verbet for å være altfor innholdstungt [Rybka, 2002, s. 80].

(9) Piękny wieczór. Jeszcze jasność, ledwie podchodząca różowością zza czarnej masy na widnokręgu (...), a już księżyc opłatek...

[ordrett: En vakker kveld. Ennå lys, så vidt blivende til rosa bakfra en svart masse ved horisonten... og der, månen oblat...]

Sv: Det **var** en vacker kväll. Ännu var det inte alldeles mörkt (..) ändå **hade** redan månen **kommit** upp och hängde som en stor oblat på himlen.

No: Det **var** en vakker kveld. Ennå **lå** det et svakt rosa skjær over den svarte massen (...) men månen **steg** allerede **opp**...

Tilføyning av verb (som oftest *å være*) ble også observert i tilfelle setningsekvivalenter brukt av Ryszard Kapuscinski [Walkowiak, 2014].

Ved siden av setningsekvivalenter kan også et annet element i Miłosz' språk oppfattes som iscenesettelse av virkeligheten. I noen beskrivelser ser man en temporal todeling — mens hovedhandlingen er framstilt i preteritum, gjengis bakgrunnen i presens. Bakgrunnen ligner dermed på didascalía som er det uforanderlige, det evig vedvarende i lokallandskapet. Den norske oversetteren har beholdt denne todelinga, mens den svenske oversetteren tilpasset teksten til det svenske språkets krav og gjenga alle verbformene i preteritum.

(10) Ostre szydło szewskie. Domcio **próbował**[PRET] jego ostrza palcem, kiedy **niósł**[PRET] w kieszeni. (...) Niedaleko jednego z obrywów Issy **leży**[PRES]

wielki kamień obrośnięty chrześzczącymi liszajami. Wierzch **ma**[PRES] płaski, niby ołtarz. Ministrowie Domcia — w trzewikach i czystych koszulach, bo po kościele — **siedzieli**[PRET] naprzeciwko tego glazu na trawie...

Sv: Det var en vass svensk syl. Domcio **prövade** spetsen mot fingret där den **låg** i fickan. (...) Inte långt från en av branterna som stupade ner mot floden Issa **låg** en stor sten, bevuxen med knastrande lavar. Toppen av stenen **var** platt, precis som ett altare. Domcios ministrar i skor och rena skjortor, eftersom de kom direkt från kyrkan, **satt** mittemot stenen i gräset...

No: En kvass svensk skomakersyl. Domcio **prøvde** bitkornet med fingertuppen der den **lå** i lommen. (...) Ikke langt fra en av skrentene som stuper ned mot Issa, **ligger** det en stor steinblokk, overgrodd med knasende lav. Toppen av den **er** flat, akkurat som et alter. Domcios ministre — i sko og rene skjorter, etter som de var kommet rett fra kirken — **satt** i gresset midt imot denne steinen...

Man kan si at stilistikken til en viss forfatter vanskelig lar seg undersøke i et korpus. Likevel kan det hevdes at et morfologisk og syntaktisk annotert korpus ville gjort det mulig undersøke alle bestemte typer fraser, for eksempel slike som mangler verbalet, i ulike tekster skrevet av samme forfatter, eller av ulike forfattere. Antallet belegg som en kan finne ved hjelp av et korpus gjør forskningsresultatene mer pålitelige og dermed også mer relevante for oversettelsesforskere og oversettere selv.

4. KONKLUSJONER

Målet med denne teksten var å vise hvilke innsikt det å studere oversatt litteratur kan føre til. Vi mener det er begrunnet å påstå at et parallelt korpus som inneholder de tre omtalte språkene kan bidra til interessante studier fra ulike fagfelt. I sin drøfting av problematikken kommer H. Dyvik [Dyvik, 2005, p.37] til en konklusjon om at det er nødvendig med høykvalitets oversettelsesdata hvis man vil bedrive språkstudier på basis av denne. Til dette kan vi tilføye at også kildeteksten bør være en av god kvalitet. Dette kan oppnås ved å ta tekster som kommer fra anerkjente forfattere. Videre bør et ideelt korpus bestå av forskjellig typer litteratur, for eksempel fag- og skjønnlitteratur. Et godt eksempel er Oslo Multilingual Corpus⁶ der det i de fleste språkparene er blitt valgt tekster som kommer fra begge sjangrene. Oversettelsene bør også, så langt som mulig, utføres av forskjellige oversettere. Dette kan vise seg å være vanskelig

⁶ Available at: <http://www.hf.uio.no/ilos/english/services/omc/sub-corpora/> (accessed: 12.11.2016)

i oversettelser bl.a. fra polsk til norsk, som hovedsakelig har vært utført av kun tre oversettere, Jan Brodal, Ole Michael Selberg og i de siste årene Agnes Banach. Til gjengjeld er alle tre blitt belønnet for sitt arbeid med forskjellige priser, for eksempel mottok Agnes Banach i 2013 "Kritikerprisen" for sin oversettelse av Witold Gombrowicz' *Dagbøker*.

Som det framgår av tabell 1 er antallet oversatte tekster lavest i språkparet polsk-norsk, der polsk er originalspråket. Da kan det vise seg å være problematisk å finne tekster som egner seg til korpusbruk. Det er spesielt faglitteraturen som kan være en utfordring, i og med at kun noen faglitterære titler oversettes fra polsk til skandinaviske språk. Likevel kan man nevne her blant annet Kapuścińskis verk, som ligger i grenselandet mellom skjønn- og faglitteratur, og også Gombrowicz' *Dagbøker* eller Miłosz' essay *Det trellbundne sinn*. Når det gjelder skjønnlitteratur er utvalget større, selv om igjen man må si at den polske litteraturen oversettes mindre til skandinaviske språk enn det er tilfelle omvendt.

Til slutt må det sies at denne teksten handler om polsk-norske og polsk-svenske oversettelser av den grunn at det var det materialet vi har hatt tilgang til. Det hadde utvilsomt vært fordelaktig å inkludere et dansk komponent inn i korpuset. På Unescos *Index Translationum* (unesco.org, 2017) ligger dansk på et høyt niende plass, og det vil bety at dansk oftere er kildepråket for oversettelser enn norsk og polsk. Som målspråk plasserer dansk seg lavere enn svensk og polsk, men igjen høyere enn norsk. Disse tallene kan tyde på at det å finne nok datamateriale til korpuset ikke vil by på større problemer enn det er i tilfelle polsk-norsk-paret.

REFERENCES

- Aijmer K. Swedish modal particles in a contrastive perspective. *Language Sciences* 18: 1–2, 1996, pp. 393–427.
- Aijmer K. Analyzing modal adverbs as modal particles and discourse markers. Degand, Liesbeth, Bert Cornillie, Paola Pietrandrea (red.) *Discourse markers and modal particles: categorization and description*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2013, pp. 89–106.
- Bodegård, A. Och och och. *Språkvård* 1/2000, s. 3–5.
- Bolecki W. *Księga buntowników. Posłowie do 'Doliny Issy'*. Warszawa, 1998, s. 259–278.
- Cieślawska A. *Ja så var det vel det da! — norske modalpartikler i dialoger i Folk og røvere i Kardemomme by og dens polske oversettelse*. Upublisert bacheloroppgave, Adam Mickiewicz Universitet i Poznań, 2016. 25 s.

- Dyvik H. Translations as a semantic knowledge source. *Proceedings of the Second Baltic Conference on Human Language Technologies*. Tallinn, Institute of Cybernetics, Tallinn University of Technology & Institute of the Estonian Language, 2005, pp. 27–38.
- Horbowicz P., Skrzypek D. Filmowa kronika dzieciństwa. *Dolina Issy* w przekładzie na język szwedzki i norweski. *Przekładaniec* 25, 2011, s. 290–307.
- Johansson S. *Contrastive analysis and learner language: a corpus-based approach*. Oslo: Oslo University, 2008, 168 p.
- Kowalczyk M. *Czy, bądź, lub, ni, albo, ani, oraz, i*. Översättning av de svenska konjunktionerne och, men, eller till polska. Upublisert masteroppgave, Adam Mickiewicz Uniwersitet i Poznań, 2017. 120 s.
- Maciejewski W. *Podstawy polsko-szwedzkiej kontrastywnej lingwistyki tekstu*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1983, 304 s.
- Rybka M. Ukształtowanie składniowo-stylistyczne powieści Czesława Miłosza. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza VII (XXVII)*, 2000, s. 191–232.
- Rybka M. *Zamieszkać w zdaniu. O składni tekstów poetyckich Czesława Miłosza*. Poznań: UAM, 2002, 155 s.
- SAG = Svenska Akademiens Grammatik. Stockholm: Norstedts Ordbok, 1999.
- Unesco.org., 2017: Index Translationum. Available at: <http://www.unesco.org/xtrans/> (accessed: 29.06.2017).
- Walkowiak L. *Å uttrykke og å oversette fortid. En sammenligning av det norske og det polske fortidssystemet*. Upublisert bacheloroppgave, Adam Mickiewicz Uniwersitet i Poznan, 2014. 73 s.

For citation: Horbowicz P., Skrzypek D. Literary translations as material in linguistic studies. The aim of a parallel Scandinavian-Polish text corpus. *Scandinavian Philology*, 2017, vol. 15, issue 2, pp. 167–180. <https://doi.org/10.21638/11701/spbu21.2017.201>

Paulina Horbowicz

Assistant Professor,
Collegium Novum,
al. Niepodległości 4,
61–874 Poznan, Poland
E-mail: phorbo@amu.edu.pl

Dominika Skrzypek

Professor,
Collegium Novum,
al. Niepodległości 4,
61–874 Poznan, Poland
E-mail: dosk@amu.edu.pl

Received: 28.06.2017
Accepted: 30.07.2017